

6. Костина А. В. Массовая культура как феномен постиндустриального общества / А. В. Костина. – М.: Изд-во ЛКИ, 2008. – 253 с.
7. Нугаев Р. М. Схема развития научных теорий: ценностное измерение / Р. М. Нугаев // Вопросы философии. – 2002. – № 11. – С. 124-134.
8. Силичев Д. А. Социальные последствия перехода от индустриализма и модерна к постиндустриализму и постмодерну / Д. А. Силичев // Вопросы философии. – 2005. – № 7. – С. 3-20.
9. Bourdieu P. Distinction: A Social Critique of the Judgment of Taste / P. Bourdieu. – Lion-olon: Routledge, 1984. – 467 p.
10. Rosenay J. Turbulence in World politics / J. Rosenay. – L., 1990. – 185 p.

Суріна Ганна Юрїївна - кандидат філософських наук, старший викладач кафедри філософії, Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

УДК 140.86165.9:316.74

ОСОБЛИВОСТИ ІСТОРИЧНОГО НАРАТИВУ

В статті розглянуті особливості історичного наративу в розумінні Х. Уайта та деяких інших філософів історії, а також аналізуються процеси становлення історичного наративу, його взаємодія з архаїчним і сучасним міфом.

Ключові слова: *нративний підхід в історичних дослідженнях, історичний наратив, архаїчний міф, сучасний міф*

ОСОБЕННОСТИ ИСТОРИЧЕСКОГО НАРРАТИВА

В статье рассмотрены особенности исторического нарратива в понимании Х. Уайта и некоторых других философов истории, а также анализируются процессы становления исторического нарратива, его взаимодействие с архаическим и современным мифом.

Ключевые слова: *нарративный подход в исторических исследованиях, исторический нарратив, архаический миф, современный миф*

THE HISTORICAL NARRATIVE PECULIARITIES

The historical narrative peculiarities in Hayden White interpretation and other historians of philosophy are considered in the article. The processes of historical narrative development are analyzed in connection with its interaction with archaic and modern myth.

Key words: *narrative approach in the historical researches, historical narrative, archaic myth, modern myth*

«У своїй традиційній формі історія є перетворенням пам'ятника на документ. ... Сучасна ж історія – це механізм, перетворюючий документ на пам'ятник».
М.Фуко.

Актуальність проблеми. Дослідження наративного характеру історичного дискурсу постає актуальним напрямом сучасної філософії історії. Розглядаючи історичні теорії як інтерпретації, що виражають точку зору історика на низку деяких об'єктивних подій, дослідники наполягають на тому, що історія доступна людині тільки у формі оповіді–наративу тієї культурної традиції, до якої відноситься історик. В історичній науці триває полеміка над питаннями епістемології історії, які набули нового спрямування з 60-х років ХХ ст. Нові методологічні підходи, започатковані в західноєвропейській історичній науці, відобразились у нових найменуваннях сфер історичних досліджень, таких як «теоретично орієнтована історія», «нова культурна історія», «аналітично орієнтована історія», «інтелектуальна історія» тощо. Ознакою переосмислення епістемологічних

основ історії стала визначеність постмодерністського історичного дослідження за допомогою концептів «нарративна філософія історії» та «історичний нарратив». Проблематика нарративного підходу в історичному дослідженні активно обговорюється в наукових дискусіях на міжнародних симпозиумах і конференціях, на сторінках наукових журналів, тому поставлені нарративним підходом до філософії історії запитання неможливо ігнорувати [4].

Популяризація поглядів на історію як на лінгвістичний і риторичний артефакт сприяла так званому «нарративному повороту» в гуманітарному знанні в цілому. Він був здійснений інтегральними зусиллями літературознавців, філософів, етнографів, психологів та інших гуманітаріїв, внаслідок чого поняття нарративу як особливої епістемологічної форми, що організовує засоби нашого емпіричного сприйняття, отримало розширене тлумачення.

На початку ХХІ ст. нарратив став сприйматися в якості універсального, самоочевидного і віртуозного інструменту затвердження й обґрунтування як особистих, так і суспільних інтересів; інструменту, глибоко вписаного в наші пізнавальні та лінгвістичні структури. Ніщо не заважає історичному нарративу прикидатися системою фактів, будучи по суті системою сенсів і значень, функціонуючих у повсякденній свідомості в якості сучасного міфу. «Будь-яка семіологічна система є системою значимостей, але споживач міфу сприймає значення за систему фактів: міф сприймається як система фактів, будучи насправді семіологічною системою» [1, С. 98].

Маючи спільну глибинну сутність, сучасні міфи відрізняються від архаїчних за своєю генезою і прагматикою. Новітні міфи використовуються з тими ж цілями, що й бойова техніка – для ведення війни. Міфи новітнього часу мають новітню прагматику, чітко сформовану під певне угруповання всупереч іншому угрупованню. Міфологія ХХ ст. стає ідеологією, в той час як історичний нарратив постає засобом обслуговування ідеології, перетворюючим фабулу різноманітних подій у завершений міфологічний сюжет [9].

Нескінченні паралельні й суперечливі самовиправдальні нарративи вдосталь пропонуються нашій увазі завдяки ЗМІ, кінематографу, підручникам історії, політичним трибунам. Їх місія – впливати на свідомість, проте вони відкриті будь-яким корективам й самі піддаються впливам, набираючи сили або занепадаючи.

Найважливіші риси нарративу багато в чому співпадають з характеристиками міфу в його сучасному трактуванні як філософсько-антропологічної категорії. За спільними визначеннями дослідників міфу в найрізніших галузях гуманітарного знання, міфу притаманні метафоричність, символічність, образність, його головною функцією виступає не пошук істини, а сенсоутворення через пояснення й тлумачення. Тому почала усвідомлюватись терапевтична цінність нарративу в плані виконання ним сенсоутворюючої функції. Нарративи накладаються й переплітаються, виконуючи інтегральні функції людської ідентичності, стаючи ядром віри, думок, суджень, прийняття рішень. Потрібність у різних формах і моделях нарративу стає базовою в гуманітаристиці, ключовою тенденцією багатьох дисциплін.

Термін «нарратив» був запозичений з історіографії та концепцій «нарративної історії» постмодернізмом, в межах якого нарратив став сприйматися як спосіб буття будь-якого тексту в найширшому розумінні. Структурний аналіз нарративу спирається на праці Р. Барта, К. Бремона, А. Ж. Греймаса, К. Леві-Строса, М. Лотмана, В. Проппа, П. Рикера. На лінгвістичному рівні нарратив аналізували М. Арутюнова, М. Бахтін, Е. Бенвеніст, Б. Гаспаров, Є. Падучев, А. Шмельов. В постмодернізмі поняття нарративу використовувалось в працях Ж. Дерріди, Ф. Джеймісона, Ю. Крістєвої, Р. Ингардена, І. Кальвіно, Ф. Кермоуда та ін.

Отже, **метою** даної статті є аналіз деяких особливостей розуміння історичного нарративу в працях Х. Уайта та інших філософів історії, а також порівняння розуміння історичного нарративу з архаїчним і сучасним міфом.

Міфу, на думку дослідників, відводиться роль джерела, витoku по відношенню до нарратива. Сюжет архаїчного міфу тотожний його фабулі та являє собою природній сенсоутворюючий імпульс. У архаїчного міфу немає автора, ми відносимо його до фольклору, маскуючи під цією класифікацією своє повне незнання справжньої природи його виникнення. Архаїчний міф надавав буденному життю особливої значимості, а подіям символічності. Величність сакральної космогонії упорядковувала повсякденність і надавала їй сенсу – народження і смерть, мисливство, приготування їжі, ініціація, шлюб – все відбувалось під знаком міфу. Фабула космогонії будувалась засобами метафори як сама фактичність життя, суб'єкт і об'єкт були неподільні. Природна схематизація встановлювала циклічність часу та формувала світоглядні уявлення за принципами партиципації (Лі. Леві-Брюль), бріколажу (К. Леві-Строс), імагінації (Я. Голосовкер), будуючи своєрідну міфологічну логіку відповідно до «кривої розгортання смислу цілокупного образу» (Я. Голосовкер). Засобом

демонстрації цілокупних образів міфу була система показу-видовища, перш за все ритуалу.

Формування нарації, на думку О. М. Фрейденберг, стало одним з вирішальних факторів перетворення міфу на літературу. Мова розвивалась і формувала засоби відволікання від об'єктів, за допомогою яких можна було не тільки показувати, а й розповідати. З появою абстрактних засобів метамови – понять і розвинутих пропозицій, конкретна *образна* предметність змінилася й доповнилася *логічною* предметністю, що відкривало принципово нові мовно-зображальні можливості, серед яких була й можливість наративу. На відміну від обрядового або театрального показу-репрезентації наратив потребував розширеного тлумачення простору-часу (минуле-теперішнє-майбутнє) і розгорнутої модальності (можливе-дійсне), а також відділення суб'єкту від утворюваного образу, тобто дефініції автора і описуваних героїв або подій. О. Фрейденберг детально описує цей процес, аналізуючи поступове розхитування суб'єкт-об'єктної єдності до-нاراتивної мови. Я-розповідь членується на розповідь-дію (битви, подвиги, помста тощо) і розповідь-переживання (відчуттів надії або образи, відчаю тощо). Останнє, тобто пасивне «я», що переживає, поступово отримує функції об'єкту розповіді, стає героєм, персонажем чи іншим об'єктом описання. Активне «я» стає оповідачем, суб'єктом розповіді, її автором [8, С. 154-155]. Внаслідок подібних відділень – суб'єкту оповіді від об'єкту, позначника від позначуваного, теперішнього часу від минулого і майбутнього, існуючої дійсності від можливої – пряма мова починає виокремлювати всередині себе самої непряму розповідь «про щось». У ній з'являються фрагменти авторської рефлексії та активності, власної волі автора, яка в до-нاراتивному тексті ніяк не виявляла себе. Схема авторського наративу «накидається» на фабулу подій, начебто збруя на коня, забезпечуючись низкою логіко-граматичних засобів: відмінковими конструкціями, категоріями часу і модальності, мовними оборотами «коли», «після», «з-за» тощо [8, С. 282].

Формування наративу було одним із наслідків фундаментальних змін у мисленні, найбільш загальною характеристикою яких був перехід з до-рефлексивної доби в добу рефлексивну з її лінійною хронологією і причинно-наслідковими зв'язками. Наративний час став незворотнім, непередбачуваним, сюжет відділився від фабули, космогонія перетворилась на історію, на тлі якої автор став яскравою постаттю, здійснюється як вчений, філософ, митець. Сюжет, набувши наративних якостей, став довільно побудованою структурою у формі історії, оповідання, де в якості «героя» міг бути хто завгодно (на відміну від архетипних культурних героїв міфів), так само як «подією» могло стати що завгодно, а не тільки значимі космогонічні акти.

Постмодернізм продемонстрував, що міфічно-метафоричний контекст і стилістичний вимір у принципі не усунений в гуманітаристиці в цілому й в історіописанні зокрема. «Щоб жити, люди мусять інтерпретувати свій світ, себе й тих, з ким вони живуть поруч. Їхні дії й страждання визначають сенс та цілі, з якими пов'язані ці інтерпретації» [6, С. 16]. За Рюзенем історія – це «сукупність форм, змістів і функцій тих культурних практик, через які люди інтерпретують своє минуле, щоб зрозуміти своє теперішнє і планувати своє майбутнє» [там само]. А це і є наратив, тому що, з одного боку, під історією розуміють упорядковані в часі події, тобто їх хронологічний перебіг, з іншого боку – повідомлення-оповідь про ці події, в якому розкривається їх значення для інтерпретації людиною себе і світу – це наративна репрезентація.

Передумови актуалізації наративного підходу сформувалися вже на початку ХХ ст. в межах методології історії як науки, що посилалась на теорію пізнання німецького неокантіанства. Так, М. Вебер, спираючись на теорію розрізнення цінностей та оцінок Г. Ріккєрта, звернув увагу на багатоманітність суб'єктивних цінностей в науковому дослідженні й на те, що дослідник відділяє суттєве від несуттєвого лише в світлі власних культурних уподобань і цінностей. К. Поппер конкретизував дану ідею стосовно власне історичного знання і сформулював погляд на історичні теорії як «інтерпретації» історика навколо власної точки зору. Р. Д. Коллінгвуд взагалі відстоював право історика на добір і критику джерельних матеріалів, до того ж висловив ідею про роль уяви в історичному оповіданні – думку, що стала досить значимою для наступного філософсько-історичного дискурсу [10].

Так звана «Школа Анналів», що склалася в 30-40 роки ХХ ст. навколо часопису «Анналі», також сприяла епістемологічному повороту в філософії історії й міркуванням щодо ролі історика-дослідника в історичних описах минулого, а також акцентувала на цінності навіть фальсифікованих джерел, які можуть прояснити, чому виникла потреба у фальсифікаціях й кому це було потрібно.

Проте справжнім проривом в усвідомленні наративного характеру історичного дискурсу стали дослідження аналітичного філософа А. Данто, який обґрунтував роль оповідального елементу в роботі історика. На його думку, те, що історія завжди пишеться «заднім числом», обумовлює оповідальну структуру історіографічного феномену, який не є простою рестрацією та обліком

матеріалу деякої «ідеальної хроніки». Оповідальні речення історика завжди пов'язані з його власним існуванням у часі й мають на увазі часові позиції: 1) описуваної події; 2) події, відносно якої описується перша подія; 3) самого наратора.

Хейден Уайт розвинув і поглибив ідеї Данто, додавши до них положення літературознавчих досліджень і акцентуючи на формах вираження наративу в своїй концепції «естетичного історизму» [7]. Незважаючи на те, що історія виконує свою культурну орієнтирну функцію зазвичай у формі метаоповіді-метанаративу, Уайт розглядає різноманітні мікронаративи, які, подібно до сучасного живопису, розпорошують реальність в її репрезентації; вони не приховують реальність, але начебто абсорбують її. Така естетизація історії інспірує складну проблему співвіднесення історичної істини з фікцією. Тим самим фундаментально корегується коллінгвудівська теза про існування «лише одного історичного світу». Взагалі Уайт розробив значно ширший інструментарій для аналізу історіографії, застосувавши його до найвагоміших істориків і філософів історії XIX ст. У відомій праці «Метаісторія: історична уява в Європі XIX ст.» Уайт склав п'ять рівнів концептуалізації історичного матеріалу: хроніка, оповідання, чотири типи сюжетності (естетика), чотири типи пояснення (наука), чотири типи ідеології (етика), чотири типи тропологічних моделей (метафора, метонімія, синекдоха, іронія). Інструментарій Уайта складається з комплексу наративних форм (*emplotment*), формальної аргументації історичного роз'яснювання (*formal argument*), ідеологічної імплікації політичних поглядів (*ideological implication*) і тропів історичного дискурсу, що формують зміст. На думку Уайта, історія завжди була пов'язана з риторикою й літературою, тому історичне оповідання підкорено законам побудови художнього тексту. Існує обмежений набір варіантів побудови сюжету, способів аргументації, варіантів ідеологічних позицій. Вибір різних технік виразності надає історичній події трагізму або комізму, акцентує її чи ховає в тінь. Наративні форми, які зв'язують наслідки подій у розповіді, можуть створюватися за схемами балади, трагедії, комедії або сатири. Формальна аргументація – це не лише наративне поєднання подій у розповідях-історіях, а й експліцитні тлумачення всередині самих історій. Вони можуть бути *формістичними* і наголошувати на унікальність події; *органістичними* й інтегрувати окремі явища в цілості вищого порядку; *механістичними* й аргументувати за допомогою причинних закономірностей; і вони можуть бути *контекстуалістичними* й оперувати функціональними зв'язками між подіями. Уайт розробив свою типологію як методичний інструментарій для аналізу історіографічних текстів, утім її можна застосовувати й для інших виявів історії, приміром для історичних музеїв [6, С. 27-28].

В процесі створення наративу існує фаза дослідження та існує фаза письма. Композиція тексту історика, створена на основі його власних композиційних міркувань, трансформує матеріали, що зібрані ним в архівах.

Усвідомлення наративного характеру історичного дискурсу отримало завершений вигляд у концепції П. Рікера, який в праці «Час і оповідь» (1985) охарактеризував наративний дискурс у цілому як сукупність історіографії та художньої літератури. Навіть якщо історик не усвідомлює наративного характеру своєї роботи, або усвідомлює і прагне уникнути, все одно історії завжди притаманне наративне розуміння і конструювання минулого в часі [5, С. 109].

Й. Рюзен вважає, що історична культура має три виміри: когнітивний, політичний та естетичний, ілюструючи тим самим відносини між істинністю, значимістю та мистецтвом в історичних твердженнях. Синтезовані між собою, вказані виміри надають історії сенсу і значимості. Посилення когнітивного виміру призводить до методичного догматизму, політичного – до сліпоти історичної пам'яті, естетичного – до деполітизації та ірраціоналізації давньої дисципліни, до антиісторичних принципів дослідження історичних подій і некоректної аргументації. Сам Рюзен акцентує на політичних вимірах історії та філософії історії (політика пам'яті в її різних варіантах), досліджуючи як історична пам'ять перетворює історичний досвід в наратив.

Отже, внаслідок означених процесів науково-пізнавальної практики істориків на початку XXI ст. поширилося й затвердилося переконання про те, що: 1) існує нерозривний зв'язок пізнання минулого з типом культурної та соціальної організації суспільства, в якому діє дослідник; 2) історик-дослідник завжди інтерпретує минуле на підставі власних концептуальних, ідеологічних, ментальних уявлень, сформованих відповідними настановами своєї епохи; 3) історичні знання та історичні образи завжди суб'єктивні, часткові й відносні щодо істинності. Тож, історія – це людина в історії та історія в людині [3].

Розглянемо більш детально, що розумів під історичним наративом один з фундаторів цього поняття Х. Уайт. На його думку теорія історії як наративу не є зводом обов'язкових правил. Вона є рефлексивним і аналітичним осмисленням практики, спогляданням практичного досвіду. Найважливішим у наративі постає те, що він є засобом організації досвіду суб'єкта, але не

теоретичним засобом, тому що наратив – це дещо, чому потрібно навчатися все життя, в процесі набуття індивідуального життєвого досвіду, на тлі суспільного життя, що маркує соціальну групову ідентифікацію. Це надає наративу спільності з міфом і робить його підозрілим для вчених.

Події історії ніде більше не існують, крім минулого, вони не відтворювані в дефініціях, їх неможливо повторити як фізичні феномени в лабораторіях, їх неможливо ще раз пережити і сприйняти відчуттями, тому неможливо дослідити емпірично. Вони можуть бути пізнані лише не емпіричними методами, серед яких не існує засобу виявлення найкращої теорії або провідного засобу вивчення історії. Незважаючи на це, всі великі історики водночас були й філософами історії. Тож, покликання філософії історії – зрозуміти, як історики в минулому писали свої тексти, а також визначати засоби взаємодії історії з іншими дисциплінами – літературою, соціологією тощо [2, С. 32].

В наративі нема й не може бути послідовної логіки. Політичні, любовні й взагалі будь-які відносини, що описуються в наративі, не співвідносяться між собою силогістично, це скоріше ентимема. Вже класики філософії (Мілль, Гегель) розуміли, що для міркувань про життя потрібна логіка праксису, яка не підкорюється логіці тотожності або несуперечності, хоча вульгарний марксизм наполягав на необхідності знищення аргументу у випадку виявлення в ньому протиріч. Життя плине у протиріччях, компенсується протиріччями, тому теорія життя повинна репрезентувати його реальну суперечливість. Ось чому в наративі неможливо відшукати ні логіки, ні граматики; знайти все це можливо в кожному реченні окремо, але не в дискурсі в цілому. Тож, за Уайтом, наратив пов'язує в єдине ціле багато речень та мікроісторій за допомогою теорії троп - тропології, яка використовується ним в якості теорії відхилення, систематичної девіації від логічних очікувань. Й саме це причаровує Уайта в наративі – непокірність останнього правилам логічної дедукції, саме це обумовило звертання дослідника до надбань риторики як матеріалу для теоретизування імпровізаційного дискурсу. Він вважає риторику політикою дискурсу, яка затверджує його становлення в конфліктах між людьми. Той, хто надає права на владу, авторитет, той і вирішує, яка мова є правильною. Риторика знають, що значення і смисли завжди виробляються, а істину не знаходять – її створюють. Істина перестала бути «відношенням» і перетворилась на «судження», а теорія судження має набагато більше спільного з риторичною концепцією дискурсу. Немає істини, що існує тут і зараз, відділена від форми власної репрезентації. Будь-який сучасний лінгвіст знає, що форма репрезентації є частиною змісту. Ідеологія будь-якої речі тісно пов'язана як з формою, так й зі змістом її репрезентації. Розуміння цієї тези нагадує концепцію планів Л. Ельмслева, за якою існує *план змісту* і *план вираження*.

Тому можна казати, що історія визначає себе і свою природу десь посередині між наукою і фікцією (поезією). На одному рівні конституюються факти, хроніки; на іншому рівні з'являється сюжет, який, наче хвиля, зв'язує факти один з одним. Аналогія такого процесу існує і в природничих науках, зокрема достатньо відомим є факт, що квантова хвиля може бути водночас елементарною часткою, і навпаки – дискретна частка може бути хвилею. В процесі «осюжетіння» фактичного матеріалу історики певним чином аргументують і пояснюють його, самостійно обираючи власний «жанр». Вірніше, за Уайтом, історик іде в архів уже з певною ідеєю, він не шукає там чогось невизначеного, він вже знає, за чим прийшов і шукає саме це.

Наратив ґрунтується на метафоричній теорії істини. З часів Декарта метафора розглядалась як вид помилки, некоректність і логічний абсурд. Проте в неklasичний період Ніцше вже проголошував, що все існуюче є, безумовно, метафорою. Лінгвістичний і наративний повороти виправдали метафору в самому глобальному сенсі, довівши: ніщо не може бути викладено виключно декларативними реченнями без метафори. Метафора постала джерелом як помилок, так й істин, звідки відносини між істиною і помилкою виявились набагато складнішими, ніж категоричне «або-або». Класичні дистинкції факту і вимислу більше не підтримувались, замість них факт і вимисел стали розглядатися як континуум дискурсу.

Тому, аналізуючи історичний текст у цілому, ми звертаємось до метафоричної концепції істини. Саме цією обставиною Уайт аргументує своє звернення до поезики і риторики в процесі історичного теоретизування. Уайт вважав риторику матеріалістичною філософією, яка передбачає існування власної онтології. Його концепція риторики спирається на положення Дж. Віко, сягаючи корінням ще далі в ідеї Горгія і Протагора. При цьому Уайт розумів, що їх підтексти настільки асоціюються зі стандартними уявленнями про романтизм і софістику, що стають непродуктивними, відштовхуючи читача, шукаючого істину. Тому Уайт і запропонував нову систему понять – систему тропік, як засобів осмислення процесів координації рівнів аргументації і зв'язку між різними частинами наративу, що не підлягають логічним зв'язкам. Таким чином, за Уайтом, тропологія стала базисом дослідження історичного дискурсу.

Крім Х. Уайта, А. Данто і Й. Рюзена, які вже згадувались у даній статті, проблем наративної

історії так чи інакше торкались у своїх добутках Ф. Анкерсміт, Е. Доманська, Г. Іггерс, Г. Келлер, С. Топольські, Л. Хант та ін.

Висновок. Особливостями історичного нарративу є його зв'язок з літературою і мистецтвом, звідки випливають такі його риси, як метафоричність, символічність, образність. Найважливішою функцією нарративу постає сенсоутворення, що наближає розуміння історичного нарративу до трактувань сучасного міфу. Архаїчний же міф розглядається як джерело виникнення нарративу. Проте між міфом і нарративом існує й багато відмінностей, головною з яких є репрезентація часу: циклічна в міфі, лінійна в нарративі. Різними є взаємовідносини автор-герой у міфі і нарративі. Поглиблений аналіз спільного й відмінного між міфом і нарративом може стати напрямом майбутніх досліджень з даної теми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барт Р. Избранные работы. Семиотика. Поэтика: Пер. с фр. / Сост., общ. ред. и вступ. ст. Г. К. Косикова. – М.: Прогресс, 1989. – 616 С. С. 98.
2. Доманска Э. Философия истории после постмодернизма / Эва Доманска; пер. с англ. М. А. Кукарцевой. – М.: «Канон+» РООИ «Реабилитация», 2010. – 400 С.
3. Зашкільняк Л. Трансформація концепції історичного знання в сучасній історико-теоретичній думці / Тези міждисциплінарної конференції “Трансформація парадигм мислення та концепцій знання під впливом сучасних викликів у загальній, соціальній, практичній і прикладній філософії”, 29–30 листопада 2007 р. / Відп. за випуск професор Анатолій Карась. – Львів, 2007. – 160 С.
4. Ліщук-Торчинська Т. П. Основні сенси нової епістемології філософії історії в межах нарративного підходу / Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Філософські науки. – 2010, № 27. – С. 54-59.
5. Рикёр П. Время и рассказ. Т. 1. Интрига и исторический рассказ. – М.; СПб.: Университетская книга, 1998. – 313 С.
6. Рюзен Й. Нові шляхи історичного мислення / Переклад з нім. В. Кам'янець. – Львів: Літопис, 2010. – 358 С.
7. Уайт Х. Метаистория: Историческое воображение в Европе XIX века. – Екатеринбург: Изд-во Уральского ун-та, 2002. – 527 С.
8. Фрейденберг О. М. Миф и литература древности. – М.: Издательская фирма «Восточная литература» РАН, 1998. – 800 С.
9. Шатин Ю. В. Исторический нарратив и мифология XX столетия / Ю. В. Шатин // Критика и семиотика. Вып. 5. Новосибирск, 2002. – С. 100-108.
10. Яскевич Я. С. Философия истории в контексте современной социальной философии / Я. С. Яскевич // Крыніцазнаўства і спецыяльныя гістарычныя дысцыпліны : навук. зб. Вып. 3 / рэдкал. : У. Н. Сідарцоў, С. М. Ходзін (адк. рэдактары) [і інш.]. — Мінск : БДУ, 2007. — С. 24–34.

Устич Сергій Іванович - кандидат філософських наук, доцент, директор Інституту транскордонного співробітництва

УДК 316.33

СУЧАСНЕ ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ЯК СОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ

В статті аналізуються історичні закони розвитку кордонів та транскордонних процесів, ідентифікуються основні функції транскордонного співробітництва (ТКС). Розглядається діалектика потреб та інтересів суб'єктів ТКС, тенденції його динаміки на новому, Східному, кордоні ЄС. Досліджується суперечливе макрополітичне середовище транскордонного співробітництва між Сходом і Заходом Європи.

Ключові слова: кордони, транскордонне співробітництво, функції ТКС, макрополітичне середовище ТКС

СОВРЕМЕННОЕ ТРАНСГРАНИЧНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО КАК СОЦИАЛЬНОЕ ЯВЛЕНИЕ

В статье анализируются исторические законы развития границ и трансграничных процессов,